

आयुः काण्वः । इन्द्रः । प्रगाथः - (विषमा बृहती, समा सतोबृहती) ।

यथा मनौ विवस्वति सोमं शक्रापिबः सुतम् ।

यथा त्रिते छन्द इन्द्र जुजोषस्यायौ मादयसे सचा ॥ ८.०५२.०१

शक्र- शक्त । इन्द्र । यथा । मनौ- विदुषि । विवस्वति- परिचरति । सोमम्- रसम् । सुतम्- निष्पन्नम् । अपिबः- अन्वभवः । यथा । त्रिते- भूर्भुवःसुवरुपलक्षितान्नप्राणमनस्थात्मोपासके । छन्दः- गूढम् । जुजोषसि- सेवसे । तथा । आयौ- मनुष्ये मयि । सचा- सह । मादयसे- तुष्यसि ॥१॥

पृषध्रे मेध्यै मातरिश्चनीन्द्र सुवाने अमन्दथाः ।

यथा सोमं दशशिप्रे दशोण्ये स्यूमरश्मावृजूनसि ॥ ८.०५२.०२

पृषध्रे- जीवोदकदायिनि । जलसेचक इति वैदिककोशः । मेध्यै- यज्ञार्हे । मातरिश्चनि- वायौ प्राणे । इन्द्र । सुवाने- रसनिष्पादके । दशशिप्रे- शिप्रशब्दो नासिकार्थः । प्रभूते शिप्रोपलक्षितप्राणे । प्राणोपासके । दशोण्ये- प्रभूतदोषापनयनशक्तियुक्तम् । ओणु अपनयने । स्यूमरश्मौ- संक्षिप्तकिरणे । जलकिरणे । इति वाचस्पत्यम् । ऋजूनसि- ऋजुनासिके । नासिकोपलक्षितप्राणयुक्ते प्राणायामपरायण इति भावः । यथा । सोमम्- रसस्य । अमन्दथाः- मोदमन्वभवः । तथा मयि हृष्टो भव ॥२॥

य उक्था केवला दधे यः सोमं धृषितापिबत् ।

यस्मै विष्णुस्त्रीणि पदा विचक्रम उप मित्रस्य धर्माभिः ॥ ८.०५२.०३

यः । केवला- एकान्तान् । उक्था- मन्त्रान् । दधे- आदधाति । यः । धृषिता- शत्रुधर्षकः । सोमम्- रसम् । अपिबत्- अन्वभवत् । यस्मै । विष्णुः- परमात्मा सर्वान्तर्यामी । त्रीणी पदा- भूर्भुवःसुवःस्थानानि । मित्रस्य धर्माभिः- स्नेहधर्मैः । विचक्रमे ॥३॥

यस्य त्वमिन्द्र स्तोमेषु चाकनो वाजे वाजिञ्छतक्रतो।

तं त्वा वयं सुदुघामिव गोदुहौ जुहूमसि श्रवस्यवः ॥ ८.०५२.०४

यस्य । त्वम् । इन्द्र- परमेश्वर । स्तोमेषु- मन्त्रेषु । चाकनः- कामयसे । वाजे- यज्ञे । वाजिन्- गतिशील । शतक्रतो- प्रभूतप्रज्ञ । तम् । त्वा- त्वाम् । वयम् । सुदुघाम्- शोभनदोग्ध्रीं गावम् । गोदुहः- गोदोग्धारः । इव । श्रवस्यवः- श्रुतिकामाः । जुहूमसि- आह्वयामः ॥४॥

यो नो दाता स नः पिता महौ उग्र ईशानकृत्।

अयामन्नुग्रो मघवा पुरुवसुर्गोरश्वस्य प्र दातु नः ॥ ८.०५२.०५

यः । नः- अस्मभ्यम् । दाता । सः । नः- अस्माकम् । महान्- महात्मा । पिता- पालकः । ईशानकृत्- स्वामी । अयामन्- अमार्गस्य । उग्रः- उद्गूर्णः । मघवा- सम्पद्धान् । पुरुवसुः- प्रभूतधनः । गोः- गाम् । अश्वस्य- अश्वम् । नः- अस्मभ्यम् । प्र दातु- प्रयच्छतु ॥५॥

यस्मै त्वं वसो दानाय मंहसे स रायस्पोषमिन्वति।

वसूयवो वसुपतिं शतक्रतुं स्तोमैरिन्द्रं हवामहे ॥ ८.०५२.०६

यस्मै । त्वम् । वसो- शरण्य । दानाय । मंहसे- यच्छसि । सः । रायस्पोषम्- धनपुष्टिम् । इन्वति- गच्छति । वसूयवः- सम्पत्कामाः । वसुपतिम्- सम्पत्पालकम् । शतक्रतुम्- प्रभूतप्रज्ञम् । इन्द्रम्- परमेश्वरम् । स्तोमैः- मन्त्रैः । हवामहे- आह्वयामः ॥६॥

कदा चन प्र युच्छस्युभे नि पासि जन्मनी।

तुरीयादित्य हवनं त इन्द्रियमा तस्थावमृतं दिवि ॥ ८.०५२.०७

कदा चन- कदापि न । प्र युच्छसि- प्रमादं गच्छसि । उभे जन्मनी- देवान् मनुष्यांश्च । नि- नितराम् । पासि- रक्षसि । तुरीय- समाधिस्थ । आदित्य- अखण्डप्रकृतिज । ते- त्वदीयम् । इन्द्रियं हवनम्- उपासनम् । दिवि- स्वर्गे । अमृतम्- अमृतस्वरूपम् । आ तस्थौ- आतिष्ठति ॥७॥

यस्मै त्वं मघवन्निन्द्रां गिर्वणः शिक्षो शिक्षसि दाशुषै।

अस्माकं गिरं उत सुष्टुतिं वसो कण्ववच्छृणुधी हवम् ॥ ८.०५२.०८

वसो- शरण्य । मघवन्- सम्पद्वन् । गिरवणः- गीर्भिः सम्भजनीय । शिक्षो- शिक्षक । इन्द्र- परमेश्वर । त्वम् । यस्मै- येभ्यः । दाशुषे- दातृभ्यः । शिक्षसि- यच्छसि विद्यां ददासि वा । अस्माकम्- तेषां नः । गिरः । उत- अपि च । सुष्टुतिम्- शोभनस्तुतिम् । कण्ववत्- मन्त्रविदामिव । हवम्- आह्वानम् । शृणुधि- शृणु ॥८॥

अस्तावि मन्म पूर्व्य ब्रह्मेन्द्राय वोचत ।

पूर्वीर्ऋतस्य बृहतीरनूषत स्तोतुर्मेधा असृक्षत ॥ ८.०५२.०९

मन्म- मननीयम् । पूर्व्य- पुराणम् । ब्रह्म । अस्तावि- समर्पितम् । इन्द्राय- परमेश्वराय । वोचत- मन्त्रान् ब्रूत । ऋतस्य- प्रकृतिनियतिभूतसत्यस्य । बृहतीः- महतीः । पूर्वीः- पुराणीः । अनूषत- स्तुतवन्तः । स्तोतुः । मेधाः । असृक्षत- सृष्टाः ॥९॥

समिन्द्रो रायौ बृहतीरधूनुत सं क्षोणी समु सूर्यम् ।

सं शुक्रासः शुचयः सं गवाशिरः सोमा इन्द्रममन्दिषुः ॥ ८.०५२.१०

इन्द्रः । बृहतीः- महतीः । रायः- सम्पदः । सम्- सम्यक् । अधूनुत- अकम्पयत् । क्षोणी- द्यावापृथिव्यौ । सम्- समसर्जत् । सूर्यं ससर्ज । शुक्रासः- शुक्लाः । शुचयः- शुद्धाः । गवाशिरः- चिद्रश्मिमिश्राः । सोमाः- रसाः । इन्द्रम्- परमेश्वरम् । सम्- सम्यक् । अमन्दिषुः- अतोषयन् ॥१०॥